

บทที่ 6

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยนี้ได้กำหนดขอบเขตพื้นที่ศึกษาคือ เมืองนครศรีธรรมราช ประกอบด้วยพื้นที่เมืองเก่า พื้นที่เมืองพระเวียงและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง ที่อยู่ในขอบเขตการปกครองของ 3 ตำบล คือ ตำบลในเมือง ตำบลคลัง ตำบลท่าวัง และอยู่ภายใต้เขตการปกครองของเทศบาลนครศรีธรรมราช ซึ่งปัจจุบันเป็นพื้นที่ที่มีบทบาทความเป็นเมืองศูนย์กลางในหลายด้าน อาทิ เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจในระดับจังหวัด เป็นศูนย์กลางด้านงานบริหารปกครองส่วนภูมิภาค เป็นต้น ดังนั้นพื้นที่เมืองแก่นครศรีธรรมราชจึงมีความเกี่ยวเนื่องกับความเป็นมาของความเป็นเมืองนครศรีธรรมราชในสนธิ์ และความเป็นไปในวันข้างหน้า

6.1 สรุปผลการศึกษา

การศึกษาวิจัยที่ผ่านมาเพื่อให้ทราบถึงแนวทางการอนุรักษ์เมืองแก่นครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นเมืองที่มีความสำคัญด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ ดังจะเห็นได้จากการศึกษาที่ผ่านมา

พัฒนาการการตั้งถิ่นฐาน

ลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่เป็นลักษณะเฉพาะของเมืองแก่นครศรีธรรมราช เป็นเมืองที่มีถิ่นฐานตั้งอยู่บนสันทรายที่ทอดตัวเป็นแนวยาวในด้านทิศเหนือ-ใต้ มีลำคลองไหลผ่านเมืองจากด้านทิศตะวันตกไปลงทะเลด้านทิศตะวันออก ทำให้รูปร่างของเมืองนครศรีธรรมราช มีรูปร่างเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้าในแนวยาว ซึ่งมีผลต่อพัฒนาการการตั้งถิ่นฐานเป็นเมือง ที่มีการพัฒนาการไปตามแนวยาวของสันทราย เริ่มตั้งแต่การก่อตั้งเมืองพระเวียง หรือเมืองโคกกระหม่อม ซึ่งเป็นเมืองท่าค้าขายชายฝั่งทะเลที่มีความสำคัญในขณะนั้น มีการก่อสร้างสถาปัตยกรรมต่างไว้ แต่หลงเหลือหลักฐานอยู่น้อยมาก ได้มีพัฒนาการและโยกย้ายที่ตั้งเมืองมาตั้งยังบริเวณเมืองแก่นครศรีธรรมราช ในเขตกำแพงเมืองที่ปรากฏในปัจจุบัน ในระยะเวลานี้มีพัฒนาการของเมืองที่เข้มแข็งบางช่วงเวลามีความยิ่งใหญ่ถึงขั้นเป็นนครรัฐ สภาพการตั้งถิ่นฐานมีการขยายตัวไปตามแนวสันทรายซึ่งเป็นแนวแกนของเมือง มีการก่อสร้างโบราณสถาน ศาสนสถานต่างๆมากมาย ที่มีอายุยืนยาวมาถึงปัจจุบัน ได้แก่ พระบรมธาตุเจดีย์ แนวคูเมือง เมื่อมาถึงยุคราชอาณาจักรไทย เมืองนครศรีธรรมราชตกอยู่ภายใต้อำนาจ แต่เมืองยังคงมีพัฒนาการเรื่อยมา ดังจะพบเห็นได้จากโบราณสถาน ศาสนสถานที่มีการก่อสร้างในช่วงเวลาต่างๆ อาทิ เจดีย์ยักษ์วัดพระเงิน วัดหน้าพระลาน ที่สันนิษฐานตามหลักฐานทางโบราณคดีว่าก่อสร้างในสมัยสุโขทัย พระวิหารหลวงและวิหารอื่นๆในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร กำแพงเมืองที่เหลืออยู่ ซึ่งมีการก่อสร้างมาตั้งแต่สมัยอยุธยา สถาปัตยกรรมในสมัยรัตนโกสินทร์ มีกุฎกั้นระตอ ที่วัดวังตะวันตก ตึกรัตนรัช ณ วัดท่าโพธิ์ กลุ่ม

อาคารพักอาศัย-ร้านค้าริมถนนราชดำเนิน เป็นต้น ซึ่งเป็นโบราณสถานที่มีอายุยืนยาวเป็นมรดกที่ทรงคุณค่าของเมืองนครศรีธรรมราช

องค์ประกอบทางกายภาพ

จากพัฒนาการการเป็นเมืองนครศรีธรรมราชจากอดีตถึงปัจจุบัน มีสถาปัตยกรรมอาคาร สิ่งก่อสร้างต่างๆที่เกิดขึ้นมากมายภายในเมือง ต่างมีคุณค่าเป็นองค์ประกอบทางกายภาพที่ส่งเสริมให้สภาพแวดล้อมทางกายภาพของเมืองนครศรีธรรมราชมีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ บรรยากาศที่แตกต่างจากเมืองอื่นๆ ซึ่งองค์ประกอบทางกายภาพนั้นมีทั้งที่เป็นสถาปัตยกรรม อาคารสาธารณะ อาคารพักอาศัย-ร้านค้า ที่โล่งว่างหรือที่เว้นว่าง เส้นทางสัญจร แต่ละองค์ประกอบมีคุณค่าความสำคัญที่แตกต่างกัน ทั้งความสำคัญด้านประวัติศาสตร์โบราณคดี เช่น พระบรมธาตุเจดีย์ที่เป็นสิ่งยืนยันประวัติศาสตร์ระดับชาติที่มีการรับเอาพระพุทธศาสนา ลัทธิลังกาวงศ์เข้ามาสู่ประเทศไทย หอพระนารายณ์ หอพระอิศวรเป็นศาสนสถานแสดงถึงอิทธิพลของศาสนาฮินดูในช่วงเวลานั้น กำแพงเมืองที่เป็นหลักฐานแสดงวิวัฒนาการการสร้างกำแพงเมืองของไทย เป็นต้น ความสำคัญด้านศิลปสถาปัตยกรรม เช่น พระวิหารหลวง วัดพระมหาธาตุฯ ที่เป็นหลักฐานแสดงแม่แบบของงานสถาปัตยกรรมไทยสมัยอยุธยา หมู่กุฏิเรือนไม้(กุฎิกลิน์สะตอ) วัดวังตะวันตกเป็นแบบแผนเรือนไทยในภาคใต้ เป็นต้น ความสำคัญด้านองค์ประกอบผังเมือง องค์ประกอบในกลุ่มนี้ด้วยตัวเองถ้าอยู่ใดๆจะด้วยคุณค่า แต่หากว่าอยู่เป็นกลุ่ม จะมีศักยภาพที่แสดงถึงความชัดเจนของโครงสร้างของเมือง และส่งเสริมเอกลักษณ์ของเมืองให้มีความเฉพาะตัวมากขึ้น เช่น แนวคูเมืองที่เหลือ กลุ่มอาคารพักอาศัย-ร้านค้าในย่านต่างๆตลาดท่าม้า ท่าวัง เป็นต้น จากองค์ประกอบทางกายภาพที่มีอยู่มากมายและมีที่ตั้งกระจายอยู่ทั่วไปในพื้นที่เมืองนครศรีธรรมราช เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของสภาพแวดล้อมทางกายภาพของเมือง

นครศรีธรรมราช ย่อมมีการเสื่อมสภาพไปตามกาลเวลา และสาเหตุบางส่วนของ การเสื่อมสภาพเสื่อมโทรมก็เนื่องมาจากผลกระทบจากการพัฒนาเมืองเพื่อตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจ แม้ว่ามีมาตรการที่ออกโดยหน่วยงานท้องถิ่นเพื่อรักษาสภาพบริเวณเมืองเก่า แต่ได้ผลในการควบคุมน้อยมาก ดังนั้นจึงต้องทราบถึงสภาพการเปลี่ยนแปลง แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และปัญหาที่มีต่อสภาพแวดล้อมทางกายภาพของเมืองนครศรีธรรมราช เพื่อนำไปสู่การหาแนวทางป้องกันรักษาองค์ประกอบของสภาพแวดล้อมทางกายภาพของเมือง

แนวโน้มและการเปลี่ยนแปลงของเมืองแก่นครศรีธรรมราช

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในพื้นที่เมืองแก่นครศรีธรรมราชนั้น เป็นผลจากการพัฒนาเมืองเพื่อตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจ ประกอบกับการมองไม่เห็นคุณค่าไม่ให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบทางกายภาพของเมือง ก็คือ โบราณสถาน ศาสนสถาน แหล่งศิลปกรรมต่างๆ มีผลให้สภาพทางกายภาพของเมืองแก่นครศรีธรรมราชมีการเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งเป็น

ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ทั้งการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์อาคาร สถาปัตยกรรม สภาพความหนาแน่นของอาคารและความหนาแน่นของพื้นที่ที่มีเพิ่มขึ้น ลักษณะทางกายภาพของโบราณสถาน ศาสนสถาน อาคารเก่าที่ถูกเปลี่ยนแปลงไป การมีอาคารใหม่ที่มีรูปแบบสมัยใหม่ มีขนาดใหญ่โต ชุมและบดบังโบราณสถาน ศาสนสถาน เกิดเป็นทัศนอุจาด มลภาวะที่เกิดขึ้นกับภูมิทัศน์ของเมือง ซึ่งหากปล่อยปละให้เป็นเช่นนี้ สภาพทางกายภาพของเมืองเก่านครศรีธรรมราชมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่เลวร้ายลงเรื่อยๆ ลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของเมืองเก่านครศรีธรรมราชกำลังถูกทำลายไปด้วย เนื่องจากการไม่มีแนวทางการอนุรักษ์เมืองเก่านครศรีธรรมราช เพื่อเป็นประโยชน์ในการอนุรักษ์เมืองเก่านครศรีธรรมราชที่มีคุณค่าเป็นเอกลักษณ์

แนวทางการอนุรักษ์เมืองเก่านครศรีธรรมราชที่นำเสนอทั้ง 4 ประเด็นควรมีการจัดลำดับความสำคัญในการอนุรักษ์ เพื่อให้มีความสอดคล้องในการจัดเตรียมพื้นที่ในการอนุรักษ์ ซึ่งมีขั้นตอนใน 3 ระยะการอนุรักษ์ คือ

1) กำหนดการดำเนินการอนุรักษ์อย่างเร่งด่วนภายในระยะเวลา 5 ปี สำหรับพื้นที่ที่มีปัญหาเกิดขึ้น หรือเป็นพื้นที่ที่มีแนวโน้มจะเกิดการเปลี่ยนแปลงไปอย่างแน่นอนในระยะเวลาอันใกล้นี้ รวมถึงการควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดิน การควบคุมกิจกรรม และการควบคุมสภาพการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพจากการก่อสร้าง ปรับปรุง ต่อเติมอาคาร สิ่งก่อสร้างในพื้นที่ที่จะเป็นเหตุให้เป็นการทำลายเอกลักษณ์ของเมือง หรือบริเวณนั้น

2) กำหนดการอนุรักษ์ในระยะกลาง ระหว่าง 5-15 ปี ในลักษณะการปรับปรุงฟื้นฟูสภาพเมือง เพื่อเสริมสร้างทดแทนสิ่งที่เสียหายไป เสริมสร้างเอกลักษณ์ของพื้นที่ และป้องกันปัญหาหรือแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่ไม่พึงประสงค์ที่จะเกิดขึ้นได้ในระยะยาว

3) กำหนดการดำเนินการอนุรักษ์เป็นแผนงานในระยะยาว ตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป โดยการกำหนดแนวทางที่สอดคล้องกับแนวโน้มการพัฒนาของเมืองนครศรีธรรมราชในบริเวณอื่นๆของเมือง เพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพในการพัฒนาของเมืองในภาพรวม

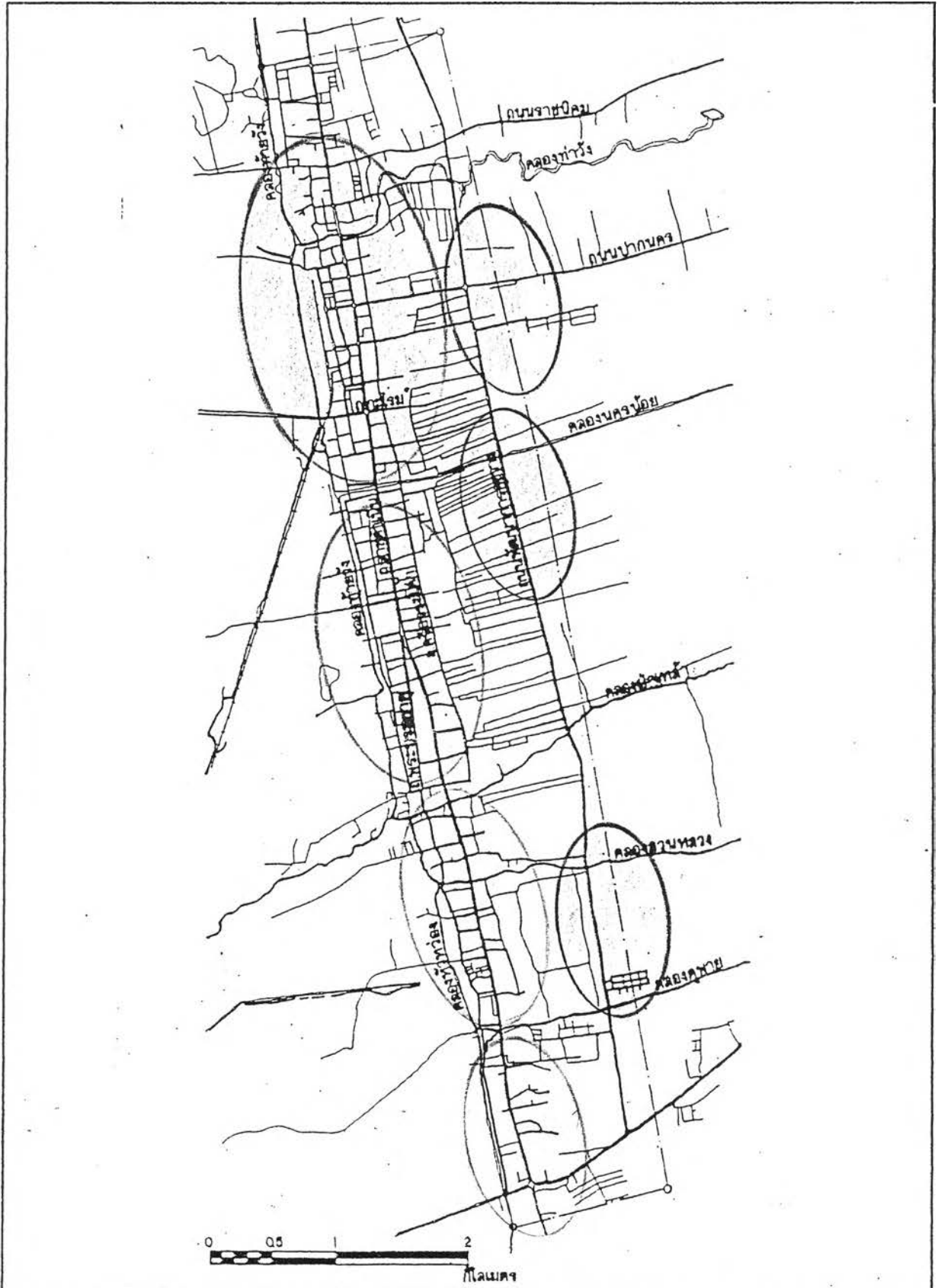
จากแนวทางการอนุรักษ์เมืองเก่านครศรีธรรมราชที่เป็นกรอบในการอนุรักษ์ โดยนำไปใช้ในการกำหนดแผนงานการอนุรักษ์ในการดำเนินการ

แผนการอนุรักษ์เมืองเก่านครศรีธรรมราช

แผนการอนุรักษ์ด้านกายภาพ

1). การกำหนดเขตพื้นที่การอนุรักษ์ เขตพื้นที่การพัฒนาในเมืองนครศรีธรรมราช เป็น 3 เขตพื้นที่ คือ

- พื้นที่เขตอนุรักษ์ เป็นบริเวณที่จะอนุรักษ์รักษาไว้ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ ศิลปสถาปัตยกรรม เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ไทย

แผนที่ 6.1 แสดงผังการกำหนดเขตพื้นที่การอนุรักษ์เมืองเก่านครศรีธรรมราช

- พื้นที่เขตอนุรักษ์
- พื้นที่เขตพัฒนาเชิงอนุรักษ์
- พื้นที่เขตการพัฒนา

แนวทางการอนุรักษ์เมืองเก่านครศรีธรรมราช

- พื้นที่เขตพัฒนาเชิงอนุรักษ์ เป็นพื้นที่ที่ยอมให้มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงในระดับหนึ่งทั้งด้านกายภาพ กิจกรรมในพื้นที่ โดยไม่ทำลายสภาพแวดล้อมที่มีคุณค่า และมีการปรับปรุงฟื้นฟูสภาพ
 - พื้นที่เขตการพัฒนา เป็นพื้นที่ที่ยอมรับการพัฒนา เป็นที่รองรับการพัฒนาเมืองที่มีการขยายตัวในอนาคตได้อย่างเต็มที่ทั้งทางกายภาพ ด้านกิจกรรม
- 2) การกำหนดแผนงานการอนุรักษ์เป็นระดับเมือง ระดับบริเวณ และการจัดทำเป็นโครงการ เพื่อให้มีความสอดคล้องของการอนุรักษ์ที่เป็นเอกภาพทั้งเมืองแก่นนครศรีธรรมราช
- แผนงานระดับเมือง
- แผนงานการเปลี่ยนแปลงใช้ประโยชน์ที่ดินในบริเวณเมืองแก่นนครศรีธรรมราช
 - แผนงานเปลี่ยนแปลงโครงข่ายคมนาคม และปรับปรุงระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการภายในเมืองเก่า
 - แผนงานปรับปรุงสภาพสิ่งบริการสาธารณะ อาทิ การปรับปรุงทางเดินเท้า การปรับปรุงสภาพเสาไฟฟ้าในพื้นที่เมืองเก่า
- แผนงานระดับบริเวณ
- แผนงานการปรับปรุงองค์ประกอบเมืองแก่นนครศรีธรรมราช
 - แผนงานปรับปรุงสภาพแวดล้อมบริเวณวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารและบริเวณใกล้เคียง
 - แผนงานปรับปรุงสภาพแวดล้อมบริเวณศาลากลางและตลาดท่าม้า

ฯลฯ

6.2 ข้อเสนอแนะ

ในการดำเนินการทำให้แผนบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ควรมีการกำหนดแผนงานที่เหมาะสมกับพื้นที่ และจำเป็นที่จะต้องมีความมาตรการในการบริหารกำกับหรือควบคุมให้เป็นไปตามแผนที่กำหนด และมีวิธีการในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติที่สัมฤทธิ์ผล ซึ่งมีแนวทาง ดังนี้

- ควรมีมาตรการด้านกฎหมาย โดยมีตั้งแต่ระดับมาตรการกำกับแผนระดับเมือง มาตรการกำกับเฉพาะพื้นที่ ซึ่งมาตรการจะสามารถบังคับให้การอนุรักษ์มีการดำเนินการที่เป็นไปได้ตามที่แผนกำหนดไว้ โดยการใช้อำนาจบังคับทางผังเมือง ใช้อำนาจการควบคุมอาคาร ใช้อำนาจการจัดสรรที่ดิน เพื่อให้การใช้อำนาจมาตรการมีประสิทธิภาพควรนำไปใช้บังคับร่วมกับการควบคุมในลักษณะอื่นๆเป็นมาตรการเสริม ในลักษณะการผสมผสาน เช่น การบังคับใช้ร่วมกับพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 เป็นต้น

ข้อบังคับทางผังเมือง ได้แก่ พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 มีแนวทางการกำหนดมาตรการ เช่น

- การส่งเสริมสนับสนุนให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการวางและจัดทำผังเมืองรวม การจัดทำผังเมืองเฉพาะ
- การเพิ่มรายละเอียดรายการประกอบผังให้ครบถ้วนตามกฎหมาย

ข้อบังคับการควบคุมอาคาร ได้แก่ พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 มีแนวทางการกำหนดมาตรการ เช่น

- การควบคุมอาคารควรมีส่วนช่วยในการอนุรักษ์โบราณสถาน อาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์

ฯลฯ

1) การใช้มาตรการด้านการจัดการองค์กร เนื่องจากในการดำเนินการตามแผนการอนุรักษ์เมืองเก่านครศรีธรรมราชมีการทำงานที่คาบเกี่ยวกับหลายหน่วยงาน ดังนั้นการดำเนินการควรมีการเตรียมการในเรื่องการจัดตั้งองค์กรที่จะมารองรับในการบริหารงานให้เป็นไปตามแผนงานได้ อาจเป็นในรูปแบบคณะกรรมการ และนอกจากนี้ควรมีการจัดตั้งหน่วยเพื่อทำความเข้าใจกับประชาชนในท้องถิ่นนั้น

2) มาตรการด้านงบประมาณ งบประมาณเป็นปัจจัยที่สำคัญในการดำเนินการ และมีผลต่อการอบมาตรการด้านอื่นๆ ในการชี้้นำให้การดำเนินการตามแผนนั้นมีการเปลี่ยนแปลงปรับไปตามมาตรการด้านงบประมาณ

6.3 ข้อเสนอแนะในการศึกษาต่อไป

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาเพื่อการวางแผนอนุรักษ์เมืองเก่านครศรีธรรมราช ในด้านการควบคุมลักษณะทางกายภาพในพื้นที่ โดยมุ่งเน้นที่การศึกษาถึงความสัมพันธ์ของพื้นที่เมืองเก่าและองค์ประกอบทางกายภาพที่สำคัญในพื้นที่ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพที่เกิดขึ้นที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์ที่ดิน เพื่อวิเคราะห์หาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง สภาพปัญหา และผลกระทบที่เกิดขึ้นกับเมืองเก่านครศรีธรรมราชและองค์ประกอบทางกายภาพ เพื่อเสนอแนวทางการอนุรักษ์เมืองเก่านครศรีธรรมราชที่เหมาะสมสามารถรักษาเอกลักษณ์ของเมืองนครศรีธรรมราช และไปกันได้กับการพัฒนาของพื้นที่เมืองนครศรีธรรมราชในบริเวณอื่นๆ

เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นศึกษาที่ลักษณะทางกายภาพของเมืองนครศรีธรรมราช จึงไม่นำสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมมาเป็นข้อพิจารณา จึงมีข้อเสนอแนะถึงข้อควรพิจารณาสำหรับการศึกษาในพื้นที่อื่นๆ ดังนี้

- 1). ควรพิจารณาปัจจัยอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพร่วมด้วย
- 2). การพิจารณาความสำคัญขององค์ประกอบทางกายภาพที่มีผลต่อชุมชน

ในขั้นตอนการอนุรักษ์พื้นที่เมืองเก่าหรือย่านประวัติศาสตร์ให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ตามแนวทางที่กำหนดนั้น ยังต้องอาศัยปัจจัยและขั้นตอนสนับสนุนอีกหลายประการ ตลอดจนการให้ความสำคัญในด้านสังคมของชุมชนในพื้นที่นั้น ความรู้สึกของประชาชนที่จะเข้าใจถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ ซึ่งเป็นส่วนที่สำคัญอย่างยิ่งในการอนุรักษ์ หรือการพัฒนาพื้นที่ให้สำเร็จได้